

ปัญหาและความไม่สอดคล้องในการรับบุตรบุญธรรม
บุตรเลี้ยงในครอบครัวลักษณะผสม*

Legal problem and inconsistent of stepparent
adoption in stepfamily

ฉันทวา ถนอมเกียรติ**

Tanwa Tanomkiat

---

* บทความคัดลอกมาจากส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่องความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบุตรเลี้ยงในครอบครัวลักษณะผสม คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

This article was transcribed from a part of the Master of Law thesis; "Legal Steprelationship among Stepparent and Stepchildren in Stepfamily" Graduate school of law ,National Institute of Development Administration

** นักศึกษาหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Student, Master of Law, National Institute Development Administration

บทคัดย่อ

ปัญหาและความไม่สอดคล้องในการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงนั้นเป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของความสัมพันธ์ทางกฎหมายของบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบุตรเลี้ยงในการอาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวลักษณะผสม เนื่องจากการรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทยนั้นเป็นหลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรมทั่วไป ไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์เฉพาะถึงบิดาหรือมารดาเลี้ยง กล่าวคือ กฎหมายไม่ได้กำหนดข้อยกเว้นหรือหลักเกณฑ์ที่มีความเข้มงวดน้อยกว่าในเรื่องอายุของผู้รับบุญธรรมและความห่างของอายุกับผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งเป็นปัญหาอุปสรรคในการสร้างความสัมพันธ์ทางกฎหมายในครอบครัวลักษณะผสม ทั้งการรับบุตรบุญธรรมนี้ยังส่งผลให้บิดาหรือมารดาเลี้ยงผู้รับบุตรบุญธรรมได้มาซึ่งอำนาจปกครองบุตร โดยบิดามารดาที่เป็นคู่สมรสกับบิดาหรือมารดาเลี้ยงกลับสิ้นไปซึ่งอำนาจปกครองบุตร ทั้ง ๆ ที่บิดามารดานั้นได้อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันและได้เลี้ยงดูเด็กนั้นในทางความเป็นจริง ซึ่งแตกต่างกับหลักเกณฑ์ในการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงในประเทศสวีเดนและฝรั่งเศส ซึ่งสามารถขจัดปัญหาและความไม่สอดคล้องข้างต้นได้ อย่างไรก็ตาม แม้จะกำหนดบทบัญญัติการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง แต่การกำหนดดังกล่าวก็ยังมีปัญหาในบางกรณี โดยเฉพาะความไม่ยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมของบิดามารดาที่ไม่ได้เป็นคู่สมรสกับบิดาหรือมารดาเลี้ยง ถ้าเขายังคงมีอำนาจปกครองบุตร ซึ่งขัดตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรและคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรของประเทศอังกฤษ จะเป็นแนวทางที่สำคัญ เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับสถานการณ์ครอบครัวลักษณะผสมมากที่สุด

คำสำคัญ : การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง, ครอบครัวลักษณะผสม

Abstract

Legal problem and inconsistent in stepparent adoption is the one of important issue of legal steprelationship among stepparents and stepchildren in stepfamily. Since the adoption under Thai law is general for adoption, does not impose specific regulation on stepparents. Thai law does not define exceptions or regulations that have a less stringent about age of adopter and gap of age with stepchildren that is the problem for creation of legal relationship in stepfamily and this adoption also resulted in stepparent become only one of parental responsibility, but parental responsibility of parent will end up, even if parent who married with stepparent still devote truly love and care to their children that different with provision of Switzerland and French. However, specification on stepparent adoption is still not appropriate if parent who not married with stepparent but have parental responsibility do not give consent for adoption. The parental responsibility agreement and parental responsibility order of The united kingdom are appropriate way that consistent with circumstance of stepfamily.

Keywords : Stepparent's Adoption, Stepfamily

บทนำ

1. สถานการณ์ครอบครัวลักษณะผสม

ครอบครัวลักษณะผสม คือ ครอบครัวที่ประกอบไปด้วยบิดาหรือมารดาเลี้ยง บิดามารดาฝ่ายที่เป็นคู่สมรส และบุตรเลี้ยง ซึ่งมาอาศัยอยู่ร่วมกันในครอบครัวเดียวกัน โดยเป็นลักษณะของการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวขึ้นมาใหม่ จากความล้มเหลวในความสัมพันธ์ในครอบครัวเดิมของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย ในสถานการณ์ปัจจุบันการจดทะเบียนหย่าร้างมีจำนวนมากขึ้นโดยจากสถิติของสำนักงานสถิติแห่งชาติในปี 2557 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) พบว่า มีจำนวนหนึ่งแสนกว่าราย ซึ่งถือเป็นอัตราจำนวนมากเมื่อเทียบกับสถิติการสมรสในปีเดียวกันซึ่งมีไม่ถึงสามแสนราย หมายความว่า ถ้ามีผู้สมรสกันจำนวน 3 คู่ จะมีผู้หย่าร้าง 1 คู่ ในการหย่าร้างแต่ละครั้งนั้นก็จะมีปัญหาสำคัญตามมา โดยเฉพาะปัญหาเรื่องบุตรของการหย่าร้างที่มีบุตรด้วย ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าเมื่อมีการหย่าร้างกันบุตรนั้นก็จะต้องตกติดมาอยู่ร่วมกับบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะเป็นปัญหาต่อไปว่าถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้นได้ทำการสมรสใหม่บนความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นในครอบครัวลักษณะผสม

ซึ่งสถานการณ์ครอบครัวลักษณะผสมนี้สอดคล้องกันในประเทศต่างๆ เช่น ในปี ค.ศ.2013 ประเทศวิตเซอร์แลนด์มีอัตราการแต่งงานและการหย่าร้างยังคงมีอัตราส่วนที่ไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ มีอัตราส่วนการแต่งงานต่อการหย่าร้างประมาณ 2 ต่อ 1 ในการแต่งงานสองคู่หนึ่งก็จะมีผู้หย่าร้างเกิดขึ้นหนึ่งคู่ (Switzerland's population 2013 Federal Department of Home Affairs (FDHA)) โดยมีจำนวนผู้แต่งงานประมาณ 40,000 คู่ เป็นผู้ชายที่มาจากสมรสมาแล้วและหย่าร้างจำนวน 8,400 คน และผู้หญิงที่ผ่านการสมรสและหย่าร้างมาแล้วจำนวน 7,400 คน แม้จะไม่ปรากฏจำนวนของครอบครัวลักษณะผสมอย่างเด่นชัดว่ามีจำนวนมากน้อยเพียงใด แต่จากจำนวนผู้ผ่านการสมรสมาแล้วครั้งหนึ่งนั้น ในจำนวนนี้ก็คงเป็นที่คาดการณ์ได้ว่าคงมีจำนวนเด็กที่เกิดมาจากการสมรสในครั้งแรกมาอยู่ในครอบครัวลักษณะผสมด้วยอย่างแน่นอน และจากข้อมูลแสดงให้เห็นถึงการหย่าร้างที่มีเด็กซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปี ในการหย่าร้าง หรือยังคงเป็นผู้เยาว์ตามกฎหมายแห่งวิตเซอร์แลนด์ โดยมีอัตราส่วนร้อยละ 44.7 (7,650 ครั้ง) ของการหย่าร้างทั้งหมด (17,119 ครั้ง) ซึ่งส่งผลกระทบต่อเด็กผู้เยาว์จำนวน 12,198 คน สถิตินี้เองที่สะท้อนให้ชัดแจ้งขึ้นไปอีกซึ่งปัญหาของการมีบุตรติดมาจากการสมรสครั้งก่อน มาอยู่ร่วมกันในครอบครัวลักษณะผสม (Switzerland's population, 2013)

โดยสรุปสถานการณ์ของครอบครัวลักษณะผสมในประเทศต่างๆ ยังคงมีจำนวนมากและเนื่องด้วยการหย่าร้างรวมทั้งการแยกทางกันมีจำนวนมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเด็กซึ่งเป็นบุตรติดของคู่สมรสหากมีการสมรสใหม่ เช่นนี้จะเป็นการก่อตั้งขึ้นมาใหม่ของครอบครัวลักษณะผสม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบุตรเลี้ยงในทางความเป็นจริงเกิดขึ้น อันเป็นการสร้างครอบครัวใหม่จากความล้มเหลวของครอบครัวเดิม โดยครอบครัวลักษณะผสมจะเป็นความหวังในการเติมเต็มและแก้ไขความล้มเหลวของครอบครัวในอดีตนั้น

ส่วนเนื้อหา

1. การรับบุตรบุญธรรมในครอบครัวลักษณะผสมตามกฎหมายไทย

1.1 การรับบุตรบุญธรรมตามกฎหมายไทย

หลักเกณฑ์ในการรับบุตรบุญธรรมตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ในปัจจุบันภายหลังการพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551 โดยแบ่งเป็น 3 ส่วนสำคัญดังนี้

1.1.1 คุณสมบัติ

ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี (มาตรา 1598/15) การรับบุตรบุญธรรมนั้นเป็นเรื่องระหว่างคนสองคนเป็นหลัก คือ บุตรบุญธรรมและผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งจะเกิดความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างทั้งสองขึ้น โดยทั้งสองคนอาจไม่ใช่เป็นญาติสืบสายโลหิตต่อกัน (รัศฎา เอกบุตร, 2555, หน้า 205)

ส่วนอายุของบุตรบุญธรรมนั้นไม่ได้กำหนดไว้ ดังนั้น จะมีอายุน้อยหรือมากเพียงใดก็ได้ ส่วนการที่กฎหมายกำหนดความห่างของอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมไว้ก็เพราะเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมแล้วบุคคลทั้งสองจะมีสถานะเช่นเดียวกับบิดามารดาและบุตรตามกฎหมาย (มาตรา 1598/28) หรือเป็นบิดามารดาของเด็กนั่นเอง การที่กำหนดความห่างเช่นนี้ก็เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของความเป็นบิดามารดาตามธรรมชาติ และเพื่อให้เกิดการเคารพนับถือยำเกรง (รัศฎา เอกบุตร, 2555, หน้า 206)

1.1.2 เงื่อนไข

ผู้เป็นบุตรบุญธรรมที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี ต้องให้ความยินยอมด้วย (มาตรา 1598/20) บทบัญญัติความยินยอมเช่นนี้ เป็นการคำนึงถึงสิทธิของเด็กในช่วงอายุที่มีความสามารถในการตัดสินใจตามความต้องการของตน ว่าตนยินยอมที่ไปอยู่ในความปกครองของบุคคลอื่นหรือไม่ เพราะเด็กซึ่งจะเป็นบุตรบุญธรรมนั้นเป็นบุคคลที่จะได้รับผลกระทบทั้งหมด กรณีผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมเป็นผู้เยาว์จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดากรณีที่มีทั้งบิดาและมารดา หรือต้องได้รับความยินยอมจากบิดาหรือมารดากรณีที่มารดาหรือบิดาทายหรือถูกถอนอำนาจปกครอง หรือกรณีไม่มีผู้ให้ความยินยอมผู้แทนโดยชอบธรรมหรืออัยการจะร้องขอต่อศาล ให้มีคำสั่งให้มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม เห็นได้ว่ากฎหมายได้ให้ความสำคัญกับบิดามารดา เพราะโดยพื้นฐานแล้วต้องถือว่าบิดามารดาเป็นผู้ให้กำเนิดเด็กนั้นมา ย่อมมีความรู้สึกรักและอาหารต่อเด็กนั้นยิ่งกว่าบุคคลอื่น

ผู้จะรับบุตรบุญธรรม หรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสก่อน แต่หากมีเหตุอย่างหนึ่งอย่างใดดังนี้ ต้องร้องขอต่อศาลให้มีคำอนุญาตแทน คือ คู่สมรสไม่สามารถแสดงเจตนาให้ความยินยอมได้ หรือคู่สมรสไปจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ และไม่มีใครได้รับข่าวคราวเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี (มาตรา 1598/25)

ผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดอยู่ จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่จะเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น (มาตรา 1598/26) เฉพาะในกรณีที่ผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมเป็นผู้เยาว์เท่านั้นที่กฎหมายห้ามมิให้ไปเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีก เนื่องจากการรับบุตรบุญธรรมผู้เยาว์นี้ ผู้เยาว์จะต้องอยู่ในอำนาจปกครองของผู้รับบุตรบุญธรรมในเรื่องต่างๆ การให้ผู้เยาว์สามารถมีบุตรบุญธรรมได้หลายคนอาจก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในเรื่องอำนาจปกครองบุตร การมีทั้งบิดาบุญธรรมและมารดาบุญธรรมจะยิ่งเป็นการก่อให้เกิดความสมบูรณ์ในครอบครัว เฉกเช่นกรณีบิดามารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร (มาตรา 1566)

1.1.3 ผลของการรับบุตรบุญธรรม

บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะเช่นเดียวกับบุตรที่ชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรม แต่ไม่สูญเสียสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวที่ให้อำนาจบิดามา ในกรณีเช่นนี้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครองบุตรนับแต่เวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว (มาตรา 1598/28) เมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมแล้วบิดามารดาโดยกำเนิดก็หมดไปซึ่งอำนาจปกครองบุตร แต่ยังคงมีสิทธิและหน้าที่อื่นระหว่างกันอยู่ เนื่องด้วยการรับบุตรบุญธรรมของประเทศไทยเป็นการรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา* จึงยังคงมีความผูกพันกับครอบครัวเดิมอยู่ โดยผู้รับบุตรบุญธรรมจะมาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง รวมถึงมีสิทธิและหน้าที่ประการอื่น เฉกเช่นเดียวกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร โดยกฎหมายให้นำลักษณะ 2 หมวด 2 บรรพ 5 ในเรื่องสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดามารดากับบุตรมาใช้โดยอนุโลม (มาตรา 1598/28 วรรค 2) แสดงให้เห็นว่าการรับบุตรบุญธรรมนี้ก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่แก่บุตรบุญธรรมมากขึ้น คือ ต่อทั้งบิดามารดาโดยกำเนิดและต่อผู้รับบุตรบุญธรรม เช่น การอุปการะเลี้ยงดู เป็นต้น

การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมเพราะการรับบุตรบุญธรรม (มาตรา 1598/29) แต่มีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สิน ที่ตนให้แก่บุตรบุญธรรมคืนมาจากกองมรดกของบุตรบุญธรรม (มาตรา 1598/30) การที่กฎหมายไม่ให้ผู้รับบุตรบุญธรรมได้รับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมนั้น เพื่อป้องกันการหวังมรดกของบุตรบุญธรรม เพราะผู้รับบุตรบุญธรรมสามารถรับบุตรบุญธรรมได้หลายคน หากกฎหมายยอมให้แล้วอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างมาก ผู้รับบุตรบุญธรรมอาจไม่มีความจริงใจที่จะอุปการะหรือมอบความอบอุ่นแก่บุตรบุญธรรม และเพราะวัตถุประสงค์หลักของการรับบุตรบุญธรรม โดยเฉพาะผู้เยาว์ก็เพื่อให้การรับบุตรบุญธรรมได้รับการดูแลเอาใจใส่ (รัฐสภา เอกบุต, 2555, หน้า 227)

* ระบบการรับบุตรบุญธรรมมีอยู่ 2 ประเภท คือ การรับบุตรบุญธรรมโดยสมบูรณ์ และการรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา โดยข้อแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งคือการรับบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์นี้จะสิ้นไปโดยเด็ดขาดซึ่งสิทธิและหน้าที่ในครอบครัวเดิม

1.2 ข้อจำกัดในการรับบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดาเลี้ยงในประเทศไทย

1.2.1. หลักเกณฑ์บางประการเฉพาะของการรับบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดาเลี้ยงของกฎหมายไทย

อย่างไรก็ตาม แม้จะไม่มีบทบัญญัติเฉพาะถึงการรับบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดาเลี้ยง แต่ก็มีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องของการทดลองเลี้ยงดูโดยพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ซึ่งกฎหมายกำหนดให้การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมต้องมีการทดลองเลี้ยงดูและได้รับอนุมัติให้ (มาตรา 19 วรรค 1) โดยมีข้อยกเว้นคือการทดลองเลี้ยงดูตามวรรคหนึ่ง มิให้ใช้บังคับแก่กรณีและผู้ขอรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นพี่ร่วมบิดามารดา พี่ร่วมบิดาหรือมารดา ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือผู้ปกครองของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม หรือเป็นบุคคลอื่นตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดในกฎกระทรวงรับเป็นบุตรบุญธรรมตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัตินี้ (มาตรา 19 วรรค 2) ซึ่งในการแก้ไขพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2533 ได้ตราขึ้นด้วยเหตุผลคือ “เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เนื่องจากข้อยกเว้นไม่ต้องทดลองเลี้ยงดูเด็กที่จะเป็นบุตรบุญธรรมที่กำหนดไว้ตามกฎหมายปัจจุบัน คือ พี่ร่วมบิดามารดา พี่ร่วมบิดาหรือมารดา ทวด ปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา หรือผู้ปกครองนั้น ปรากฏว่ายังมีกรณีอื่นซึ่งสมควรได้รับการยกเว้นอีก เช่น กรณีคู่สมรสฝ่ายหนึ่งจะรับบุตรบุญธรรมหรือบุตรที่ติดตามของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของตนด้วย จึงสมควรแก้ไขกฎหมายโดยเปิดโอกาสให้มีการออกกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขกรณีที่จะได้รับยกเว้นเพิ่มขึ้นได้ตามความเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้” โดยกฎหมายได้อนุญาตให้มีการออกกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบังคับใช้ โดยไม่ต้องออกเป็นพระราชบัญญัติอีก ซึ่งจะเห็นถึงเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวเป็นการตราเพื่อเพิ่มเติมถึงกรณีบิดาหรือมารดาเลี้ยงรับบุตรเลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม และในกรณีต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต การกำหนดเช่นนี้จะทำให้การที่คู่สมรสของบิดามารดาโดยกำเนิดหรือบิดาหรือมารดาเลี้ยง มีความสะดวกยิ่งขึ้นในการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง

ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2543) ออกตามความในพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 โดยหลักแล้วผู้ที่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมนั้นจะต้องผ่านหลักเกณฑ์ในเรื่องการทดลองเลี้ยงเด็กนั้นก่อนจึงสามารถที่จะจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมเด็กนั้นได้ ซึ่งมีกำหนดไม่น้อยกว่าหกเดือน (ข้อ 22) ส่วนการรับบุตรบุญธรรมของบุตรของคู่สมรสรวมถึงรับบุตรบุญธรรมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของตนด้วยและคู่สมรสนี้ได้จดทะเบียนสมรสมาแล้วไม่น้อยกว่าหกเดือน หรือจดทะเบียนสมรสน้อยกว่าหกเดือน แต่เด็กเคยอยู่ร่วมกับคู่สมรสดังกล่าวมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี (ข้อ 27(3)) กฎกระทรวงดังกล่าว ได้กำหนดเป็นข้อยกเว้นไว้ กล่าวคือ ไม่ต้องมีการทดลองเลี้ยงดูเด็กที่จะรับเป็นบุตรบุญธรรมนั้นอีกหากเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กำหนด ซึ่งเป็นการเพิ่มความสะดวกในการรับบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดาเลี้ยง เพื่อให้สอดคล้องและกลมกลืนกับรูปแบบของครอบครัวดั้งเดิมให้มีประสิทธิภาพที่สุด

1.2.2 ข้อจำกัดในการรับบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดาเลี้ยงในประเทศไทย

นอกจากนั้น อย่างที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการรับบุตรบุญธรรมนั้นทำให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดไปซึ่งอำนาจปกครองบุตร และผู้รับบุตรบุญธรรมจะกลายเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองแทน ในกรณีของบิดาหรือมารดาเลี้ยงที่รับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงก็จะมีลักษณะเช่นเดียวกัน กล่าวคือ เมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมเกิดขึ้น บิดามารดาโดยกำเนิด (ซึ่งรวมทั้งฝ่ายที่เป็นคู่สมรสของบิดาหรือมารดาเลี้ยง) จะสิ้นไปซึ่งอำนาจปกครอง และบิดาหรือมารดาเลี้ยงจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรเพียงฝ่ายเดียว และถ้าบิดามารดาโดยกำเนิดฝ่ายที่เป็นคู่สมรสของบิดาหรือมารดาเลี้ยงประสงค์จะใช้อำนาจปกครองต่อไปโดยการรับบุตรของตน (ซึ่งเป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสที่เป็นบิดาหรือมารดาเลี้ยง) เป็นบุตรบุญธรรมของตนอีก ในฐานะที่ตนเป็นคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ รับบุตรของตนเป็นบุตรบุญธรรม ก็ไม่น่าที่จะสามารถทำได้เพราะไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้และการรับบุตรที่ขอด้วยกฎหมายของตนเองเป็นบุตรบุญธรรมก็น่าจะขัดกับวัตถุประสงค์ของการรับบุตรบุญธรรมด้วย

ทั้งการรับบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดาเลี้ยง ตามบทบัญญัติกฎหมายไทยนั้นจะต้องนำเรื่องอายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรม คือ 25 ปี และความห่างกับอายุของบุตรเลี้ยง 15 ปี ซึ่งแม้จะเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความเหมาะสมกับการรับบุตรบุญธรรมโดยทั่วไป

ซึ่งเป็นการเข้ามาใช้อำนาจปกครองกับบุคคลภายนอก แต่การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงนั้น เกิดจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัวลักษณะผสม ซึ่งไม่อาจกำหนดผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมได้แน่นอนว่าต้องมีอายุเท่าไร ซึ่งการใช้บทบัญญัติที่กำหนดไว้ตามตัวเช่นนี้จะทำให้การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงไม่สามารถเกิดขึ้นได้และบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบุตรเลี้ยงอาจต้องตกอยู่ภายใต้สถานะทางกฎหมายที่ถูกกีดกัน (Legal Limbo) ตลอดไป

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องข้างต้นนี้ เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2550 คณะอนุกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 ที่เกี่ยวกับการรับบุตรบุญธรรมและพระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 มีความเห็นปรับปรุงแก้ไขกฎหมายดังกล่าวใน 6 ประเด็น หนึ่งในนั้นมีประเด็นที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจปกครองร่วมกันระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมและคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมที่เป็นบิดามารดาโดยกำเนิดของเด็ก คือ “ในกรณีที่มีการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งถ้าผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นเป็นคู่สมรสของบิดาหรือมารดาเด็กได้แก้ไขโดยกำหนดให้บิดาหรือมารดาที่มีอำนาจปกครองบุตรอยู่ในขณะที่ได้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม มีอำนาจปกครองบุตรร่วมกับผู้รับบุตรบุญธรรม (แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1598/28) เพื่อให้การใช้อำนาจปกครองเป็นไปโดยถูกต้องเพื่อประโยชน์ของเด็ก” (สุदारัตน์ เสรีวิวัฒน์ และคณะ, 2558) แต่อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุดเรื่องดังกล่าวไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 19) พ.ศ. 2551

2. การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงในต่างประเทศ

ในการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงนั้นมีบทบัญญัติกฎหมายที่น่าสนใจ คือ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ และประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้จะศึกษากรณีการรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา ดังนี้

2.1 การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง ประเทศสวิตเซอร์แลนด์

คุณสมบัติ คือ เด็กอาจถูกรับบุตรบุญธรรม ถ้าความคาดหวังของบิดามารดาบุญธรรมได้เกิดขึ้น และได้เลี้ยงดูเด็กเป็นเวลาอย่างน้อย 1 ปี และถ้าสถานการณ์ทั่วไปชี้ให้เห็นว่าการสร้างความสัมพันธ์บิดามารดาของเด็กจะเป็นประโยชน์สูงสุดสำหรับเด็กโดยปราศจากความไม่ธรรมกับบุตรคนอื่นๆ ของบิดามารดาบุญธรรม (Swiss CC. Art.264) ในการรับบุตรบุญธรรมร่วมกันกับคู่สมรส สมรสเท่านั้นที่ร่วมรับบุตรบุญธรรมได้ บุคคลอื่นไม่ได้รับอนุญาตให้ร่วมรับบุตรบุญธรรมและคู่สมรสต้องสมรสมาแล้วเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือมีอายุถึง 35 ปีบริบูรณ์

เมื่อคู่สมรสแต่งงานกันมาแล้วอย่างน้อย 5 ปี ฝ่ายหนึ่งอาจได้รับอนุญาตให้รับบุตรบุญธรรมอีกฝ่ายหนึ่ง (Swiss CC. Art.264a)

ในการรับบุตรบุญธรรมโดยลำพัง บุคคลที่ยังไม่ได้แต่งงานจะได้รับอนุญาตให้รับบุตรบุญธรรมโดยลำพังถ้าเขาหรือเธอมีอายุอย่างน้อย 35 ปีบริบูรณ์ หรือบุคคลที่แต่งงานแล้วซึ่งมีอายุอย่างน้อย 35 ปีบริบูรณ์ ได้รับอนุญาตให้รับบุตรบุญธรรมโดยลำพัง ซึ่งพิสูจน์ให้เห็นถึงความเป็นไปไม่ได้ในการร่วมรับบุตรบุญธรรม เนื่องจากคู่สมรสอีกฝ่ายไร้ความสามารถอย่างถาวรโดยคำสั่งศาลหรือสูญหายเป็นเวลานานกว่า 2 ปี หรือถ้าคู่สมรสได้แยกกันอยู่โดยคำสั่งศาลเป็นเวลากว่า 3 ปีแล้ว (Swiss CC. Art.264b) และเด็กต้องมีอายุน้อยกว่าผู้รับบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 16 ปี (Swiss CC. Art.265)

โดยเงื่อนไขและวิธีการได้มา ถ้าเด็กมีความสามารถในการตัดสินใจ ต้องได้รับความยินยอมสำหรับการรับบุตรบุญธรรมนั้นด้วย ในกรณีที่เด็กมีผู้ปกครองตามกฎหมาย การรับบุตรบุญธรรมต้องได้รับความยินยอมขององค์กรผู้มียอำนาจในการปกครองดูแล แม้ว่าเด็กจะมีความสามารถในการตัดสินใจ (Swiss CC. Art.265)

การรับบุตรบุญธรรมต้องได้รับความยินยอมจากบิดาและมารดาของเด็ก โดยความยินยอมอาจให้ด้วยวาจาหรือลายลักษณ์อักษรประกาศแก่ผู้มียอำนาจในการคุ้มครองเด็กของภูมิลำเนาของบิดามารดาหรือของเด็ก หรือถิ่นที่อยู่ชั่วคราวและต้องได้รับการบันทึก (Swiss CC. Art.265a) ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมไม่อาจให้ได้จนกว่าครบ 6 สัปดาห์ภายหลังการเกิดของเด็ก ซึ่งอาจถูกเพิกถอนภายใน 6 สัปดาห์ที่ได้รับ ในกรณีความยินยอมที่ถูกรื้อถอน อาจให้อีกครั้ง ซึ่งเป็นครั้งสุดท้าย (Swiss CC. Art.265b) ความยินยอมของบิดามารดา อาจถูกจำหน่ายไป ถ้าไม่ปรากฏตัวของบิดามารดา หรือเขาหรือเธอไม่รู้ที่อยู่ในบางช่วงเวลาหรือไร้ความสามารถอย่างถาวรโดยคำสั่งศาล หรือถ้าเขาหรือเธอไม่ได้ดูแลเด็กในระดับที่มีความหมายใดๆ (Swiss CC. Art.265c)

โดยวิธีการได้มานั้นหน่วยงานของรัฐบาลเป็นผู้รับผิดชอบสำหรับการรับบุตรบุญธรรมในประเทศ ในเขตเทศบาลและหรือคณะกรรมการปกครองท้องถิ่น (The Local Guardianship Board) สถานที่โดยธรรมชาติ (ภูมิลำเนา) ของผู้รับบุตรบุญธรรมที่คาดหวังไว้ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อผู้มียอำนาจปกครองในท้องถิ่นในกระบวนการพิจารณาคำร้องขอรับบุตรบุญธรรม ในทุกท้องถิ่น 26 แห่งในประเทศปัจจุบันมี Central Authority โดยผู้รับบุตรบุญธรรม

สามารถขอจดทะเบียนการรับบุตรบุญธรรมกับ Central Authority ในท้องที่ที่อาศัยของบิดามารดาผู้รับบุตรบุญธรรม (Adoptive parents' domicile)

ซึ่งผลของการรับบุตรบุญธรรมทำให้ผู้รับบุตรบุญธรรมเด็กได้มาซึ่งสถานะทางกฎหมายของเด็กและของผู้รับบุตรบุญธรรม โดยที่ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรจะสิ้นสุดไปอย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะดำเนินต่อไปกับบิดาหรือมารดาซึ่งสมรสกับผู้รับบุตรบุญธรรม การรับบุตรบุญธรรมอาจได้รับการเปลี่ยนชื่อสกุลใหม่ได้ (Swiss CC. Art.267) โดยการรับบุตรบุญธรรมนี้มีลักษณะความสัมพันธ์ทางกฎหมายที่มั่นคงและผูกพันตลอดไปในสิทธิและหน้าที่ ระหว่างบิดามารดาและบุตรรวมถึงการรับมรดกของบิดาหรือมารดาเลี้ยงด้วยและสามารถเลิกได้ตามกระบวนการทางกฎหมายจากบทบัญญัติในเรื่องการรับบุตรบุญธรรมของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ นั้นจะพบว่ามึลักษณะที่ยอมรับการรับบุตรบุญธรรมของบุคคลที่มีฐานะเป็นบิดาหรือมารดาเลี้ยงที่ไม่ใช่ลักษณะการรับบุตรบุญธรรมโดยอาศัยหลักเกณฑ์ทั่วไปแบบของประเทศไทย เนื่องจากผลของการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงของบิดาหรือมารดาเลี้ยงยังคงทำให้สิทธิหน้าที่ และความรับผิดชอบของบิดามารดาที่แท้จริงฝ่ายที่เป็นคู่สมรสยังคงดำเนินต่อไป ซึ่งการเข้ามาในการใช้สิทธิและหน้าที่ของบิดาหรือมารดาเลี้ยงนั้นเป็นลักษณะของการมาแทนบิดามารดาเดิม เพื่อร่วมกันใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกันตามลักษณะเทียบเคียงครอบครัวดั้งเดิมที่สมบูรณ์

2.2 การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง ประเทศฝรั่งเศส

โดยมีคุณสมบัติ คือ การรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา นี้ จะกระทำได้โดยไม่คำนึงถึงอายุของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ซึ่งจะมีอายุเท่าใดก็ได้การรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดาสามารถรับได้ทั้งบุคคลธรรมดาและที่บรรลุนิติภาวะแล้ว และการรับบุตรบุญธรรมโดยคู่สมรสซึ่งจะต้องไม่แยกกันอยู่ โดยจะต้องสมรสกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี หรือคู่สมรสทั้งคู่จะต้องมีอายุเกิน 28 ปีบริบูรณ์ (French CC Art.343) ยกเว้นในกรณีการรับบุตรติดของคู่สมรสบุตรบุญธรรมกรณีนี้ไม่จำเป็นต้องมีอายุตามเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด (French CC Art.343-2) ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุมากกว่าเด็กที่ประสงค์จะรับเป็นบุตรบุญธรรม ไม่น้อยกว่า 15 ปี และหากเด็กนั้นเป็นบุตรติดคู่สมรส ผู้รับบุตรบุญธรรมจะต้องมีอายุมากกว่า บุตรบุญธรรมอย่างน้อย 10 ปี แต่ถ้าในกรณีมีเหตุอันสมควรศาลอาจอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรมน้อยกว่าเกณฑ์อายุ

ที่กำหนดไว้ข้างต้น (French CC Art.344) ซึ่งเงื่อนไขของการรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดานี้ให้นำคุณสมบัติและเงื่อนไขบางส่วนของ การรับบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์มาใช้โดยอนุโลม ได้แก่ มาตรา 343 มาตรา 344 มาตรา 346 มาตรา 346 วรรคท้าย มาตรา 347 มาตรา 348-5 เช่น ความห่างของอายุของผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรม ความยินยอมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม ความยินยอมของบิดามารดา การเป็นบุตรบุญธรรมได้เพียงคนเดียว เว้นแต่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรมและวิธีการร้องขอต่อศาล (สุรียา ชินะกาญจน์, 2552, หน้า 59) (French CC. Art.361) โดยการรับบุตรบุญธรรมนี้จะต้องมีคำสั่งของศาล (French CC. Art.353) โดยการรับบุตรบุญธรรมนั้น มีผลนับตั้งแต่วันยื่นคำขอรับบุตรบุญธรรม (French CC. Art.355)

ทั้งนี้ ผลของการรับบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมยังคงไว้ซึ่งสิทธิ และหน้าที่ต่อครอบครัว โดยกำเนิดเช่นเดิม ซึ่งผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้มีสิทธิในอำนาจปกครองบุตรเพียงผู้เดียว (บิดามารดาโดยกำเนิดสิ้นไปซึ่งอำนาจปกครองบุตร) รวมทั้งการให้ความยินยอมในการแต่งงานของบุตรบุญธรรม เว้นแต่ในกรณีที่เขาหรือเธอ (ผู้รับบุตรบุญธรรม) เป็นคู่สมรสของบิดาหรือมารดาของบุตรบุญธรรม ในกรณีนี้ผู้รับบุตรบุญธรรมมีอำนาจปกครองบุตรร่วมกับคู่สมรสของเขาหรือเธอ แต่ทั้งนี้ในกรณีที่เป็น การรับบุตรติดของคู่สมรสเป็นบุตรบุญธรรมต้องมีการประกาศแสดง ความยินยอมโดยบิดาหรือมารดา ซึ่งเป็นคู่สมรสของผู้ขอรับบุตรบุญธรรมที่จะให้มีการใช้อำนาจปกครองร่วมได้ต่อหัวหน้าเสมียนในศาล (French CC. Art.365) ส่วนบิดามารดาเดิมคงเหลือ สิทธิเพียงบางประการเท่านั้น เช่น สิทธิที่จะเยี่ยมเยียน โดยความเป็นบุตรบุญธรรมรูปแบบนี้ สามารถยกเลิกได้ตามขั้นตอนทางกฎหมาย เป็นผลตัวอย่างหนึ่งหากเกิดปัญหาแก่ผู้เยาว์ในการ เป็นบุตรบุญธรรม เขาก็สามารถกลับไปสู่ครอบครัวเดิมของตนได้หรือไปเป็นบุตรของบุคคลอื่น (เอมพกา เตชะอภัยคุณ, 2553, หน้า 70)

2.3 ปัญหาและอุปสรรคในการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง

อย่างไรก็ตาม แม้การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงจะเป็นหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ทางกฎหมายกับบุตรเลี้ยงของบิดาหรือมารดาเลี้ยงที่ประสงค์จะได้มาซึ่งสิทธิ หน้าที่ ความผูกพันตามกฎหมายต่างๆ และถึงแม้จะมีการแก้ไขบทบัญญัติตามที่วิเคราะห์ไว้ข้างต้น กล่าวคือ มีการกำหนดบทบัญญัติถึงการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงแล้วก็ตาม แต่เนื่องจากการรับ บุตรบุญธรรมดังกล่าวนี้ ยังคงมีข้อจำกัดที่อาจยังไม่ตอบสนองความประสงค์บางอย่าง อันอาจ

ทำให้บิดาหรือมารดาเลี้ยงตัดสินใจไม่รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม แม้จะมีความประสงค์ที่แรงกล้าเพียงใดก็ตาม กล่าวคือ ประการแรก การรับบุตรบุญธรรมนี้โดยหลักจะมีผลยั่งยืนตลอดไปซึ่งเป็นการผูกพันที่หนักแน่นและยาวนานตราบชั่วชีวิต บิดาหรือมารดาเลี้ยงอาจมีความรู้สึกถึงภาระหน้าที่ความผูกพันที่ยาวนานกว่าความผูกพันกับบิดามารดาที่แท้จริง ฝ่ายที่เป็นคู่สมรสประการสอง การรับบุตรบุญธรรมนี้จะมีผลทำให้บุตรบุญธรรมมีสิทธิในการรับมรดกของผู้รับบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมซึ่งอาจทำให้เกิดความลำบากใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากตนมีบุตรหรือทายาทอื่นอยู่ ประการที่สาม การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงอาจเกิดภาระหน้าที่ที่มากกว่าเนื่องจากบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบิดาหรือมารดาที่แท้จริงฝ่ายที่เป็นคู่สมรสจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร บิดามารดาเดิมแม้จะมีอำนาจปกครองบุตรก็จะสิ้นไปซึ่งอำนาจปกครองบุตรนั้น และประการสุดท้าย จะลดปัญหาความขัดแย้งในอำนาจปกครองบุตรกับบิดามารดาเดิมเนื่องจากไม่กระทบต่ออำนาจปกครองของผู้มีอำนาจปกครอง มีอยู่เช่นไรก็เป็นเช่นนั้น โดยทั้งสี่ประการนั้นเป็นวัตถุประสงค์อันเป็นสาระสำคัญของการรับบุตรบุญธรรมที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์เชิงเดียวกับความสัมพันธ์ของบิดามารดาและบุตร ดังนั้น จึงควรมีบทบัญญัติในการกำหนดความสัมพันธ์ที่เหมาะสมและมีความเคร่งครัดน้อยกว่ากรณีการรับบุตรบุญธรรมของบิดาหรือมารดาเลี้ยง เพื่อให้ครอบคลุมถึงการกำหนดความสัมพันธ์ทางกฎหมายที่เหมาะสมในทุกกรณี

3. บทบัญญัติในการกำหนดความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบุตรเลี้ยงกรณีอื่น (ธันวาคม ๒๕๖๕, 2560)

3.1 ข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตร ประเทศอังกฤษ

คุณสมบัติในเรื่องข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรนั้น บิดาหรือมารดาเลี้ยงที่ต้องเป็นบิดาหรือมารดาเลี้ยงที่จดทะเบียนสมรสตามกฎหมายกับบิดามารดาที่แท้จริงของบุตรหรือมีฉะนั้นก็ต้องจดทะเบียนชีวิตคู่กับบิดามารดาที่แท้จริงของเด็กนั้น และในการทำข้อตกลงดังกล่าวจะต้องทำในก่อนสิ้นสุดการสมรสหรือการจดทะเบียนชีวิตคู่ ถึงแม้ว่าในขณะนั้นความสัมพันธ์ในการใช้ชีวิตคู่ของบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบิดามารดาที่แท้จริงจะอยู่ในสภาวะที่ล้มเหลวก็ตาม (Hewitt, 2014) อย่างไรก็ตาม ไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องของข้อกำหนดด้านอายุของบิดาหรือมารดาเลี้ยง (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 95) แต่ทั้งนี้บิดาหรือ

มารดาเลี้ยงจะต้องมีความสามารถตามกฎหมาย กล่าวคือ บรรลุนิติภาวะด้วย (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 82)

โดยเงื่อนไขและวิธีการได้มาของการทำข้อตกลงอำนาจปกครองบุตรนี้ จะต้องทำกับบิดามารดาที่มีอำนาจปกครองบุตร ซึ่งถ้าเป็นในกรณีที่บิดามารดาที่แท้จริงฝ่ายที่เป็นคู่สมรสเป็นผู้มีอำนาจปกครองบุตรแต่เพียงผู้เดียว ก็จะต้องได้รับความยินยอมจากฝ่ายนั้นเท่านั้น แต่หากทั้งบิดาและมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกันการทำข้อตกลงดังกล่าวก็จะต้องได้รับความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรตามแบบที่กฎหมายกำหนดไว้จากทั้งคู่ด้วย (Department for children, 2014, p.13) ดังนั้น การทำข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นการตกลงร่วมกันให้บิดาหรือมารดาเลี้ยงมีส่วนในการใช้อำนาจปกครองบุตรเช่นเดียวกันกับบิดามารดาที่แท้จริง

ข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตร ต้องทำในแบบฟอร์มที่กฎหมายกำหนดไว้ใน Parental Responsibility Agreement Regulation 1991 จากนั้นนำไปที่ศาลครอบครัวท้องถิ่น (a local family proceedings court) หรือศาลเคาน์ตีคอร์ท (County Courts) หรือสำนักงาน The Principal Registry ซึ่ง Justice of the peace ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของศาลหรือ A justices' clerk ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของศาลมาจิสเตรทส์ คอร์ท* (Magistrates Courts) หรือเจ้าหน้าที่ของศาลที่ได้รับอำนาจจากผู้พิพากษา จะจัดการทำคำสาบานและเป็นพยานในการลงลายมือชื่อของบิดามารดาและลงชื่อในการรับรองพยาน (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 95) โดยจะให้สำเนาทั้งบิดามารดาและบิดาหรือมารดาเลี้ยง (Manjit, 2014, p. 4) และจะถูกเปิดเผยเป็นเอกสารมหาชน (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 95) ข้อตกลงดังกล่าวจะไม่มีผลจนกว่าได้รับการยอมรับและบันทึกทางทะเบียนที่ The Principal Registry (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 83)

บิดามารดาจะต้องพิสูจน์ว่าพวกเขามีอำนาจปกครองบุตรโดยแสดงใบสูติบัตรของบุตร ใบสำคัญการสมรส สำเนาคำสั่งในอำนาจปกครองบุตร (กรณีข้อตกลงของบิดานอกสมรส) หรือใบสูติบัตรที่แสดงการจดทะเบียนร่วมกันระหว่างบิดาและมารดา ส่วนบิดาหรือมารดาเลี้ยงจะต้องแสดงใบสำคัญการสมรสกับบิดามารดาของเด็กหรือใบสำคัญการจดทะเบียน

* ศาลชั้นต้นในสหราชอาณาจักรที่มีอำนาจพิจารณาคดีแบ่งคือ 1.ศาลเคาน์ตีคอร์ท (County Courts) 2.ศาลมาจิสเตรทส์ คอร์ท (Magistrates Courts)

ชีวิตคู่ Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 95) ทั้งนี้ กฎหมายไม่ได้ให้อำนาจท้องถิ่น (a local Authority) ในการขัดขวางในการทำข้อตกลง (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 82) ไม่ว่าข้อตกลงดังกล่าวจะเป็นไปเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็กหรือไม่ และไม่ว่าบิดามารดาเลี้ยงจะเข้ามาเพราะเหตุใด (เทียบเคียงกับข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรของบิดานอกกฎหมาย) (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 83)

โดยลักษณะอำนาจนั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดว่าเป็นอำนาจปกครองทั้งหมดหรือบางส่วน แต่หากพิจารณาตามแบบฟอร์ม FORM C(PRA 2) พอจะเข้าใจได้ว่าน่าจะหมายถึงอำนาจปกครองทั้งหมด โดยจะกลายมาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองอีกฝ่ายหนึ่ง เนื่องจากในแบบฟอร์มไม่มีส่วนใดระบุถึงการกำหนดอำนาจปกครองในบางเรื่อง

ซึ่งผลของข้อตกลงนั้นทำให้บิดาหรือมารดาเลี้ยงจะเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรโดยมีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบเช่นเดียวกับบิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร โดยปราศจากกระบวนการในการรับบุตรบุญธรรม แต่ไม่มีสิทธิในการรับมรดกตามกฎหมายเพราะไม่ได้เป็นทายาทโดยธรรมเหมือนกับบุตรบุญธรรม บิดามารดาผู้ใช้อำนาจปกครองบุตรเดิมจึงไม่สิ้นไปซึ่งอำนาจปกครองบุตรจากการจดทะเบียนข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตร แต่อย่างไรก็ดีทั้งบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบิดามารดาที่มีอำนาจปกครองบุตรต่างร่วมกันใช้อำนาจปกครองบุตรนั้นเพื่อประโยชน์ต่อตัวเด็กทั้งสิ้น โดยที่แต่ละฝ่ายมีอิสระในการตัดสินใจของตนเอง (Department for children, 2014, p. 13) โดยข้อตกลงเช่นนี้นั้นจะสิ้นสุดลงเมื่อ มีความตายของบิดาหรือมารดาเลี้ยง การสิ้นสุดไปโดยผลของกฎหมายเมื่อเด็กบรรลุนิติภาวะ คือ มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ (United Kingdom Children Act 1989 Sect. 91(8)) และประการสุดท้ายคือ โดยคำสั่งของศาลโดยคำร้องขอของบุคคลทั้งหลายผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร หรือการอนุญาตของศาลโดยคำร้องของเด็กเอง (United Kingdom Children Act 1989 Sect. 4A(3)) การอนุญาตเช่นว่านี้เฉพาะกรณีที่ศาลเห็นสมควรว่าเด็กมีความเข้าใจที่เพียงพอต่อคำร้องนั้น (United Kingdom Children Act 1989 Sect. 4A(4))

3.2 คำสั่งในอำนาจปกครองบุตร ประเทศอังกฤษ

การยื่นคำร้องขอต่อศาลในคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรนั้น มักจะเกิดในกรณีที่ไม่สามารถทำข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรได้ เนื่องจากมีบิดาหรือมารดาผู้ใช้อำนาจ

ปกครองบุตรฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ยินยอมในข้อตกลงเช่นว่านั้น โดยส่วนใหญ่แล้วความยินยอมจะมาจากฝ่ายมารดาที่แท้จริงที่เป็นคู่สมรสของบิดาเลี้ยง และการคัดค้านหรือไม่ยินยอมจะมาจากบิดาผู้ที่ไม่ได้อาศัยร่วมอยู่ด้วย (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 96) จึงต้องใช้วิธีการทางศาลซึ่งน่าจะมีกฎเกณฑ์ที่ยุ่งยากกว่าในการทำคำสั่ง ซึ่งคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรเป็นเรื่องเกี่ยวเนื่องกับข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตร จึงมีหลักเกณฑ์บางส่วนที่มีลักษณะคล้ายกัน

คุณสมบัติของบิดาหรือมารดาเลี้ยงในคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรมีลักษณะเช่นเดียวกับข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตร

โดยเงื่อนไขและวิธีการในคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรนั้น บิดาหรือมารดาเลี้ยงอาจทำคำร้องขอต่อศาล เพื่อให้ได้ซึ่งอำนาจปกครองบุตรเลี้ยงร่วมกับบิดามารดาผู้มีอำนาจปกครองบุตรซึ่งในกรณีนี้จึงไม่จำเป็นต้องอาศัยความยินยอมของบิดาหรือมารดาผู้มีอำนาจปกครองบุตรแต่อย่างใด เพราะศาลจะพิจารณาบนพื้นฐานผลประโยชน์ที่สูงสุดของเด็กศาลจะต้องพิจารณาทำคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรโดยอาศัยหลักทั่วไปในมาตรา 1 แห่งพระราชบัญญัติเด็ก ค.ศ. 1989 คือ พิจารณาถึงสวัสดิภาพของเด็กเป็นสำคัญ (United Kingdom Children Act 1989 Sect.1) โดยคำนึงถึงสวัสดิภาพของเด็กว่าอะไรเป็นประโยชน์ที่สูงสุดสำหรับเด็กและต้องเป็นที่พอใจแก่ศาลว่าการทำคำสั่งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวเด็กมากกว่าการไม่ทำคำสั่งเช่นว่านั้นหรือไม่ (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 95)

อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่ว่าบิดาหรือมารดาเลี้ยงมีทัศนคติที่เป็นปรปักษ์หรือไม่สอดคล้องกับบิดามารดาที่แท้จริง หากทัศนคตินั้นไม่กระทบต่อสวัสดิภาพของเด็กแล้ว จะถือว่าไม่เป็นเหตุเพียงพอที่ศาลจะปฏิเสธการให้อำนาจปกครองบุตร (Gheera, 2014, pp. 4-5) โดยเทียบเคียงกับคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรของบิดานอกกฎหมาย ซึ่งอาจถือว่าเป็นต้นแบบในเรื่องดังกล่าว ตัวอย่างที่ศาลจะไม่ให้อำนาจนั้น เช่น ความบกพร่องในเรื่องความสามารถ ผู้นั้นได้ใช้ความรุนแรงต่อเด็กหรือมารดาของเด็ก เป็นต้น (Richard, Paul and Nigel, 2008, p. 88)

ลักษณะอำนาจ บทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวไม่ได้บัญญัติว่าลักษณะอำนาจปกครองที่ได้มานี้เป็นลักษณะของอำนาจปกครองทั้งหมดหรือบางส่วน แต่หากพิจารณาตามคดีที่ศาลสูงของอังกฤษและเวลส์ (High Court of Justice of England and Wales) ซึ่งคดีนี้บิดาเลี้ยงซึ่งกำลังจะสิ้นสุดความสัมพันธ์กับมารดาของเด็ก ได้ทำคำคัดค้านและขอศาลให้เด็กนั้นอาศัยอยู่กับตนแทนมารดา ศาลไม่อนุญาตตามคำขอนั้นแต่อนุญาตให้บิดาเลี้ยงได้รับทราบข้อมูล

เกืยวกับเด็ทและตืตตอกับเด็ทไต้ (R v R (parental responsibility) [2011] EWHC 1535 (Fam)) (Hewitt, 2014) จืงเห็นไต้วาทการไต้มาจืงอำนาจปกครองของบืดาหรือมารดาเลืยงนั้นาจเป็นการไต้มาจืงอำนาจปกครองทังหมต โดยไ้ใช้อนาจปกครองนั้ร่วมกับบืดามารดาผู้มือำนาจปกครองบุตรหรืออาจเป็นลัษณะของอำนาจปกครองในบางเรืองก็ไต้

โดยผลของคำสั้งและการสั้งสุดของอำนาจปกครองบุตรของบืดาหรือมารดาเลืยงตามคำสั้งในอำนาจปกครองบุตรจะเป็นเช้นเดืยวกับผลและการสั้งสุดของข้อตกลงเกืยวกับอำนาจปกครองบุตร เว้นแต่ศาลไต้กำหนดเป็นอย่างอืน

ส่วนบทสรूपและข้อเสนอแนะ

ในส่วนบทสรूपและข้อเสนอแนะ จะขออืบายแบ่งออกเป็น 2 กรณื คืือ การกำหนดในเรืองของการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลืยงให้สอดคลงกับครอบครัวลัษณะผสม กรณืหนืงและการกำหนดบทบัญญัติความสัมพันธ์ทางกฎหมายกรณือืน คืือ ข้อตกลงเกืยวกับอำนาจปกครองบุตรและคำสั้งในอำนาจปกครองบุตรอืกรณืหนืง เพื่อกั้ไขข้อจាំกัตบางอย่างแม้มืมีการกั้ไขในการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลืยงแล้วกั้ตาม เพื่อกั้ให้เกิดความสะตวทและสอดคลงในการสร้าความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่ทงบืดาหรือมารดาเลืยงและบุตรเลืยงในครอบครัวลัษณะผสม

1. การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลืยง จากข้างต่นแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคลงและอุปสรรคในการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลืยงตามกฎหมายไทย จืงอาจทำให้การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลืยงไม่ไต้รับความนืยม ร่วมทังไต้รับความนืยอมจากบืดามารดาฝ่ายที่เป็นคู่สมรสของบืดาหรือมารดาเลืยง จืงต่นไต้เลืยงคูและอาศัยอยู่ร่วมกันกับบุตรของต่นและอาจไม่ประสงคืที่จะสูลุสั้นไปจืงอำนาจปกครองบุตรแต่อย่างไต้ และอุปสรรคอืนๆ ทังในเรืองอายุขั้นต่ำของผู้รับบุตรบุญธรรมและความห่างของอายุของบืดาหรือมารดาเลืยงและบุตรเลืยง ก็อาจเป็นอุปสรรคทำให้การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลืยงไม่สามารททำไต้ โดยที่กฎหมายไม่ไต้เปิดโอกาสให้ศาลไต้พิจารณาให้เป็นข้อยกเว้น อย่างเช้นการอนุญาตจากศาลแทนความนืยอมของบุคคลผู้มือำนาจปกครองทังหลาย ทำให้บืดาหรือมารดาเลืยงแม้จะมืความพร้อมและเหมาะสมในด้านอืนๆ แต่จืง

ขาดความเหมาะสมในเกณฑ์อายุอาจต้องตกเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์แนบแน่นกับบุตรเลี้ยงของตนในทางความเป็นจริงแต่ปราศจากการรับรู้ทางกฎหมายต่อไป

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาและอุปสรรคความไม่สอดคล้องข้างต้น จึงเห็นว่าควรกำหนด โดยเฉพาะเรื่องคุณสมบัติและผลทางกฎหมาย โดยกำหนดคุณสมบัติเฉพาะของบิดาหรือมารดาเลี้ยงรวมถึงข้อยกเว้นคุณสมบัติต่าง ๆ โดยร้องขอศาลเพื่อให้สอดคล้องและสะดวกมากขึ้นต่อการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง ทั้งผลของกฎหมายเพื่อให้บิดาหรือมารดาเลี้ยงและบิดามารดาที่แท้จริงฝ่ายที่เป็นคู่สมรสได้ใช้อำนาจปกครองบุตรร่วมกัน ตามแนวคิดของกฎหมายสวีตเซอร์แลนด์และฝรั่งเศส ดังนี้

โดยแก้ไขเพิ่มเติมคุณสมบัติบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 4 ว่าด้วยการรับบุตรบุญธรรม มาตรา 1598/19 ซึ่งบัญญัติให้ผู้รับบุตรบุญธรรมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และแก่กว่าบุตรบุญธรรมอย่างน้อย 15 ปี โดยเพิ่มเติมในวรรค 2 อาจใช้ถ้อยคำดังต่อไปนี้

วรรค 2 “ในการรับบุตรของคู่สมรสเป็นบุตรบุญธรรม กรณีมีเหตุอันสมควร อาจมีคำร้องขอต่อศาล โดยศาลอาจอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรมน้อยกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในวรรคก่อนๆ ได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก”

และแก้ไขเพิ่มเติมผลทางกฎหมายของการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง โดยบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะ 2 หมวด 4 ว่าด้วยการรับบุตรบุญธรรม มาตรา 1598/28 วรรคแรก ซึ่งเดิมเมื่อมีการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงแล้ว บิดามารดาที่แท้จริงฝ่ายที่เป็นคู่สมรสจะสิ้นไปซึ่งอำนาจปกครองบุตร โดยเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ในวรรค 2 และย้ายบทบัญญัติในวรรค 2 เป็นวรรค 3 โดยคงข้อความเช่นเดิม ดังนี้

“หากเป็นการรับบุตรของคู่สมรสเป็นบุตรบุญธรรม บิดามารดาฝ่ายที่เป็นคู่สมรสนั้นไม่หมดไปซึ่งอำนาจปกครอง และมีอำนาจปกครองบุตรร่วมกับผู้รับบุตรบุญธรรม เว้นแต่ได้มีการตกลงกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในทะเบียน”

นอกจากนั้น ในส่วนบทบัญญัติอื่นๆ ยังคงเป็นไปตามหลักเกณฑ์ทั่วไปของการรับบุตรบุญธรรมตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และไม่จำเป็นต้องบัญญัติเฉพาะถึงสิทธิและหน้าที่อื่น เนื่องจากเป็นไปโดยหลักของการรับบุตรบุญธรรมอยู่แล้ว

2. ข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรและคำสั่งในอำนาจปกครองบุตร

จากที่ได้ศึกษามาแล้วว่าแม้จะมีการแก้ไขบทบัญญัติในครอบครัวรวมถึงการรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง แต่การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยงนี้ก็ยังคงมีปัญหาถึงความเหมาะสมและความประสงค์ของบุคคลทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น ข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรและคำสั่งในอำนาจปกครองบุตร จึงเป็นแนวทางที่ดีเพื่อให้ครอบครัวความสัมพันธ์ที่ควรจะเป็นต่อไป

ในเรื่องข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบิดาหรือมารดาต่อบุตรเลี้ยงและคำสั่งในสิทธิและหน้าที่ของบิดาหรือมารดาเลี้ยงต่อบุตรเลี้ยง อันเป็นการแปลงชื่อบทบัญญัติข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรและคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรของกฎหมายอังกฤษ ซึ่งอาจกำหนดโดยแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ลักษณะ 2 บิดามารดากับบุตร โดยบัญญัติเพิ่มหมวดใหม่ ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดาหรือมารดาเลี้ยงและบุตรเลี้ยง และเพิ่มบทบัญญัติในหมวดดังกล่าว (ต่อเนื่องจากการมีส่วนร่วมในอำนาจปกครองบุตรในครอบครัวลักษณะผสม) โดยจะอธิบายเรียงลำดับ คือ คุณสมบัติและวิธีการ เงื่อนไข ลักษณะอำนาจ ผลทางกฎหมายและการสิ้นสุด โดยอาจใช้ถ้อยคำดังต่อไปนี้ ดังนี้

1) คุณสมบัติ

“บุคคลที่คู่สมรสมีบุตรติดมา (บิดาหรือมารดาเลี้ยง) อาจได้มาซึ่งสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรติดคู่สมรส (บุตรเลี้ยง) โดย 2 วิธี คือ

(1) ทำข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงและจดทะเบียนตามแบบที่กฎหมายกำหนด (ทั้งนี้ เป็นไปตามพระราชบัญญัติการจดทะเบียนครอบครัว)

(2) ร้องขอต่อศาลในสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยง (ศาลที่มีเขตอำนาจ)”

“ในการทำข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยง บุคคลที่คู่สมรสของตนมีบุตรติดมา (บิดาหรือมารดาเลี้ยง) ต้องมีอายุอย่างน้อย 25 ปีบริบูรณ์และมีอายุแก่กว่าเด็ก (บุตรเลี้ยง) อย่างน้อย 15 ปี ทั้งยังต้องสมรสกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปีก่อนวันจดทะเบียน”

2) เงื่อนไข

“ในการทำข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงจะต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลผู้มีอำนาจปกครอง และหากเด็กมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วย”

3) ลักษณะอำนาจ

“ในการทำข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยง จะต้องเป็นการตกลงในสิทธิและหน้าที่ทั้งหมด จะตกลงแต่เพียงส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ได้

ในการทำคำร้องต่อศาลในสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงศาลอาจกำหนดสิทธิและหน้าที่ทั้งหมดหรือบางส่วนก็ได้ตามที่ศาลเห็นสมควร ทั้งนี้ จะต้องพิจารณาประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ”

4) ผลทางกฎหมาย

“ข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยง และคำสั่งในสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงนี้ ทำให้บุคคลที่คู่สมรสของตนมีบุตรติดมา (บิดาหรือมารดาเลี้ยง) ได้มาซึ่งสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงนั้นร่วมกับผู้มีสิทธิและหน้าที่อื่น และมีอิสระอย่างเต็มที่ในการตัดสินใจเพื่อประโยชน์ของเด็ก เว้นแต่ศาลจะได้มีคำสั่งเป็นอย่างอื่นให้นำบทบัญญัติในลักษณะ 2 หมวด 2 แห่งบรรพนี้เว้นแต่มาตรา 1563 มาใช้บังคับ โดยอนุโลม ทั้งนี้ไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรมซึ่งกันและกัน”

5) การสิ้นสุด

“ข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงและคำสั่งศาลในสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงสิ้นสุดลงเมื่อ

(1) ความตายของบิดาหรือมารดาเลี้ยงหรือบุตรเลี้ยง

(2) บุตรเลี้ยงบรรลุนิติภาวะ

นอกจากเหตุข้างต้น ข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงและคำสั่งศาลในสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยง จะสิ้นสุดลงเมื่อมีคำสั่งของศาลตามคำร้องขอของบุคคลผู้มีสิทธิและหน้าที่ หรือโดยคำร้องของเด็กเองเมื่อเด็กมีความเข้าใจในการตัดสินใจของตนเอง ทั้งนี้ ศาลจะพิจารณาจากประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยอาจกำหนดระยะเวลาในการสิ้นสุดไว้ภายหลังก็ได้”

ทั้งนี้ การกำหนดหลักเกณฑ์ที่ได้เสนอไปในทั้ง 3 เรื่องดังกล่าว คือ 1. การมีส่วนร่วมในสิทธิและหน้าที่ของบิดาหรือมารดาเลี้ยงต่อบุตรเลี้ยงในครอบครัวลักษณะผสม 2. การรับบุตรบุญธรรมบุตรเลี้ยง และ 3. ข้อตกลงเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยงและคำสั่งในสิทธิและหน้าที่ต่อบุตรเลี้ยง จะสามารถแก้ไขปัญหาของการไม่มีความสัมพันธ์ทางกฎหมายในระหว่างครอบครัวลักษณะผสมได้อย่างครอบคลุมและเหมาะสมโดย การมีส่วนร่วมในอำนาจปกครองบุตรในครอบครัวลักษณะผสมจะเป็นบทบัญญัติบังคับลักษณะเสริมในเบื้องต้นก่อน หากบิดาหรือมารดาเลี้ยงมีความประสงค์ที่จะได้มาซึ่งความสัมพันธ์ที่แนบแน่นยิ่งกว่า การรับบุตรบุญธรรมก็วิธีการที่จะสร้างความผูกพันนั้น หรือหากบิดาหรือมารดาเลี้ยงประสงค์จะสร้างความสัมพันธ์ที่แนบแน่นน้อยกว่าการรับบุตรบุญธรรม เพราะการรับบุตรบุญธรรมนั้นมีวัตถุประสงค์และความรู้สึกที่แนบแน่นกว่า รวมทั้งภาระหน้าที่ที่อาจมากกว่า (ผู้ใช้อำนาจปกครอง คือ บิดาหรือมารดาเลี้ยงและบิดามารดาฝ่ายที่เป็นคู่สมรส) ทั้งส่งผลถึงการรับมรดกด้วย ซึ่งการนำเอาข้อตกลงเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรและคำสั่งในอำนาจปกครองบุตรมาใช้จะช่วยผ่อนคลายความแนบแน่นและภาระหน้าที่ที่อาจน้อยกว่าการรับบุตรบุญธรรม รวมทั้งไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการได้รับมรดกแก่บุตรเลี้ยงด้วย

รายการอ้างอิง

- ฉันวา ถนอมเกียรติ. (2560). แนวทางการแก้ไขปัญหความสัมพันธ์ทางกฎหมายในครอบครัวลักษณะผสม ศึกษาเปรียบเทียบกรณีกฎหมายไทยและกฎหมายสหราชอาณาจักร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(3).
- รัศฎา เอกบุตร. (2555). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว บิดามารดาและบุตร* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). การจดทะเบียนสมรสและการจดทะเบียนหย่า. วันที่ค้นข้อมูล 3 เมษายน 2559, จาก <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries02.html>
- สุดารัตน์ เสรีวัฒน์ และคณะ. (2558). *สิทธิเด็กและการคุ้มครองทางกฎหมายกับกลุ่มมาเจสติก*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สุรียา ชินะกาญจน์. (2552). *มาตรการทางกฎหมายในการรับบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- เอมผกา เตชะอภัยคุณ. (2553). อำนาจปกครองบุตรกับบิดามารดาเลี้ยงศึกษากรณีของกฎหมายไทยและกฎหมายฝรั่งเศส. ใน *ครอบครัว งานบริหาร อาจารย์ไพโรจน์ รวมข้อเขียนที่ระลึกในโอกาสอายุครบ 60 ปี ศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กัมพูสิริ*. (หน้า 30-75). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Federal Statistical Office. (2014). *Switzerland's Population 2013*. Neuchâtel: Section DIAM.
- Gheera, M. (2014). *Parental Responsibility*. London: Library House of Common.
- Hewitt, L. (2014). *Step-Parents: Family or Legal Strangers? January 2014*. Retrieved July 06, 2016, from <http://www.newlawjournal.co.uk/nlj/content/step-parents-family-or-legal-strangers>

ฉันทา ถนอมเกียรติ

Richard, W. Paul, C., & Nigel, L. (2008). *The Children Act in practice* (4th ed.).
London: Butterworths/ LexisNexis.

United Kingdom Government, Department for Children. (2014).
*The Children Act 1989 Guidance and Regulations Volume 1 Court
Order*. Edinburgh: The Stationery Office.
